

LUND UNIVERSITY

Styra, chefa, leda

begränsat och framhävt skolledarskap

Persson, Anders

Published in:

Ledarskap, utveckling, lärande

2016

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Persson, A. (2016). Styra, chefa, leda: begränsat och framhävt skolledarskap. I M. Jarl, & E. Nihlfors (Red.), *Ledarskap, utveckling, lärande: grundbok för rektorer och förskolechefer* (1 uppl., s. 404-431; 473-475). Natur & Kultur Akademisk.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Styra, chefa, leda – begränsat och framhävt skolledarskap

I antologin *Ledarskap, utveckling, lärande*, under redaktion av Maria Jarl & Elisabet Nihlfors (Natur & Kultur 2016), presenterar Anders Persson, professor i utbildningsvetenskap och sociologi vid Lunds universitet, resultat från en undersökning av hur skolledare begränsas och framhävs i statliga styrdokument respektive platsannonser. Perssons bidrag har titeln ”Styra, chefa, leda – begränsat och framhävt skolledarskap”.

Skolans styrning har komplicerats sedan början av 1990-talet i och med kommunalisering, friskolor och statlig styrning utan skolhuvudmannaskap. Staten har sedan dess styrt skolan med hjälp av bl.a. styrdokument, skolinspektion och rektorer. De förväntningar och sedermera det utvecklingstryck som riktats mot rektorspositionen har ökat successivt och dagens rektorer förväntas både styra på uppdrag av staten, chefa för den kommunala eller privata huvudmannens räkning och leda skolans lärare för att åstadkomma pedagogisk utveckling. Skolans rektorer ses som nyckelaktörer när det gäller att åstadkomma saker som en rad andra aktörer vill. Utbildning har varit ett av redskapen för att få rektor att ge ett bättre bidrag till styrandet, chefandet och ledandet och en obligatorisk befattningsutbildning för rektorer infördes 2010. I en nyligen publicerad statlig utredningsrapport föreslås en rad ytterligare utbildningsåtgärder.

Målen för den statliga befattningsutbildningen blir på sätt och vis givna av befattningens uppdrag och därmed kan överlåtas åt andra att diskutera om målen är realistiska och om den verksamhet som ska målstyras beskrivs på ett rimligt sätt. Men rektorsutbildningen skall också vara en högskoleutbildning och därmed vila på vetenskaplig grund, vilket bl.a. innebär att utbildningen ska utveckla studenternas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar och att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå. I rektorsutbildningens måldokument används inte alls orden ”självständigt” och ”värdera”, medan ordet ”kritisk” används sex gånger men då med en betydelseförskjutning i jämförelse med högskolelagen. I måldokumentet blir därmed ordet kritisk en del av styrningen av rektor genom formuleringar som exempelvis dessa: ”förmåga att kritiskt granska sin egen praktik”, ”kartlägga, kritiskt granska och utveckla den egna verksamheten i relation till de nationella målen” och ”kritiskt reflektera över hur det egna ledarskapet påverkas av det sammanhang man själv vistas i och

på så sätt bidra till en ökad självkänedom och trygghet i yrkesrollen”. Här sker en individualisering av rektorsrollen genom att skolans mål förvandlas till inslag i ”det egna ledarskapet”.

I det annonsmaterial bestående av samtliga platsannonser i Platsbanken avseende rektorsjobb den 15/9 2015 (37 st.), bekräftas individualiseringen i måldokumentet genom att det sker ett slags personifiering när det ofta sägs att det är ”Du” som ska göra det och ”dina personliga förmågor” är den energi som ska omvandlas till styra, chefa, leda. Trots att det finns en ganska utbredd kunskap om svårigheterna att förena styrandet, chefanDET och ledandet är många av rektorsannonserna veritabla önskelistor som konstruerar den perfekta rektorn. Svårigheter tycks inte trivas bland platsannonsernas käckä självhjälps- och managementord och därför finns det ingen anledning att yvas över sanningshalten i rektorsannonserna – utom i ett fall. I det totalurval av annonser som gjordes fanns en från Kronan i Trollhättan, skolan där en ung man med rasistiska motiv den 22/10 2015 mördade en elev, en elevassistent, en lärare samt skadade ytterligare två personer. Mördaren dog av skottskador som han tillfogades vid polisingripandet. Kronan och dess skolledning hamnade därmed i fokus och det blev vida känt att skolan hade att hantera tre förelägganden och ett vite på 600.000 kr. utfärdade av Skolinspektionen. I ljuset av detta verkar inte annonsformuleringar som denna särskilt ansvarsfulla: ”Vi påstår att Kronan i Trollhättan är en av Sveriges mest dynamiska och utvecklingsinriktade skolor! /.../ Vi söker en rektor till Kronan F-6 som tillsammans med rektor för Kronan 7-9 har modet, viljan och förmågan att tillsammans med oss skapa de bästa lärmiljöerna.”. Denna annons träder fram som floskulös i ovanligt hög grad, men det är inte säkert att annonsen är ett särfall, utan även de övriga annonserna i mitt material skulle kunna tänkas innehålla överdrivet positiva beskrivningar och språkliga förvandlingar av synnerligen svåra arbetsförhållanden till ”dynamiska utmaningar” som kan hanteras av enskilda rektorer om bara de har ”modet, viljan och förmågan”.

Den forskning som här presenteras visar således att rektorsarbetet i högre grad ska styras genom utbildning och att rektorn därmed i någon mån professionaliseras. Detta tänks i sin tur öka skolans och lärarnas styrbarhet och mot bakgrund av den lokala mångfald som existerar när det gäller rektorsarbetet, vilken speglas i de platsannonser som studerats, framstår detta som ett slags rationaliseringsprocess där lokala skolor och rektorer görs alltmer lika. Därmed bildas på sätt och vis två slags inramningar av och förnuft när det gäller rektorsarbetet som kan fångas med begreppspar *locals* (lokalförankrade aktörer eller lokalister) och *cosmopolitans* (kosmopoliter mera förankrade i en generell skolledarskapsdiskurs, numera

kanske på vetenskaplig grund). Mot den bakgrunden finns det anledning att fråga om de alltmer professionaliserade rektorerna kommer att utvecklas till skolornas kosmopoliter, experter i färd med att styra, chefa och leda med Skolverk och stat som referensgrupp? Eller kommer de att vara lokalister som hämtar kraft från referensgrupper inom lokala skolor? Kommer de lokala erfarenhetsbaserade *skolledarskapen* – som vi ser skymta fram i platsannonserna - att kunna förenas med eller motstå det i måldokumentet alltmer generaliserade, rationaliserande och förvetenskapligade *skolledarskapet*?

Länk till boken [*Ledarskap, utveckling, lärande*](#), under redaktion av Maria Jarl & Elisabet Nihlfors (Natur & Kultur 2016).

Länk till texter av Anders Persson i Lunds universitets forskningsportal:

<https://lup.lub.lu.se/search/person/soc-ape>